

Auteur: Henk Rampen | Beeld: Frits Ruyten

OPINIE

Meer variatie in bomen laten

Wilde laan Blixembos in Eindhoven. Beeld: Naturio

Landschapsecoloog Henk Rampen schreef voor *Vakblad Groen* in september 2018 (nummer 9) een artikel over de wilde laan. Een nieuw laantype waarin meerdere boomsoorten op wisselende afstanden en met uiteenlopende leeftijden toegepast worden. Een dergelijke laan is te ontwerpen, met het risico dat er al snel een vast patroon ontstaat. Dit is namelijk eenvoudiger dan steeds iets nieuws bedenken. In het artikel werd daarom gekozen voor het toeval door met dobbelstenen zowel de soortkeuze als de afstand te bepalen. Het artikel heeft indertijd veel losgemaakt. Henk Rampen kijkt terug en komt met nieuwe varianten.

De reacties op het artikel waren overwegend instemmend met het doel: een alternatief voor de eenvormige, kwetsbare klassieke laan. Het streven naar meer variatie wordt alom gedeeld. Dat is ook wel te begrijpen

gelet op de voordelen van meer variatie zoals minder kwetsbaar zijn voor ziekten en plagen, bij uitval is herstel meer in harmonie uit te voeren en door meer bloeimomenten beter voor de biodiversiteit.

Als je met een nieuw idee komt, kan het gebeuren dat je er later achter komt dat het elders of eerder ook al eens bedacht is. Zo ook de wilde laan. Uit de reacties komt naar voren dat al op meerdere plekken in het land met meer variatie in de laan geëxperimenteerd wordt. Niet in de extreme vorm van de wilde laan, maar wel met meerdere boomsoorten en plantafstanden. Voorbeelden zijn onder andere te vinden in Apeldoorn, Eindhoven, Vught en Utrecht. Ook in de Achterhoek komen meerdere gemengde lanen voor. Het viel mij op dat in Kazachstan de gemengde laan de norm is; met een vijftal loofboomsoorten en kleine wisselende plantafstanden tussen de 1 en 3 meter. Dit levert prachtige dichte lanen op.

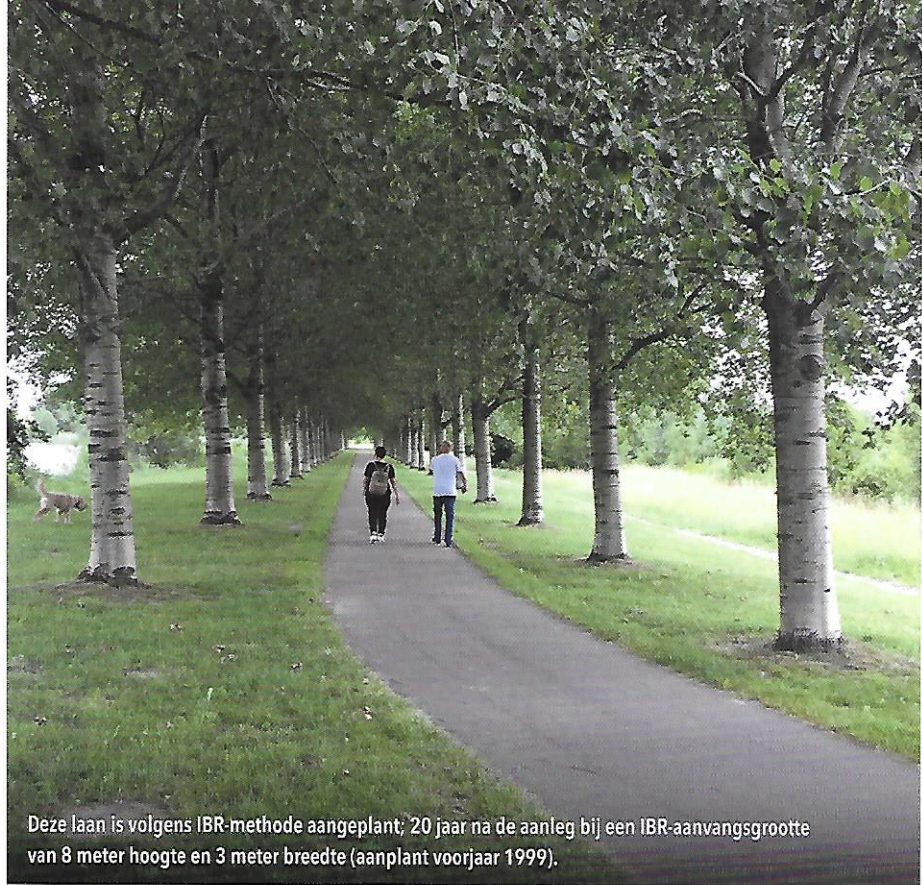
Ontwerpers

De belangrijkste bedenking tegen het concept komt van de ontwerpers. Ze zien het dubbelen niet zo zitten, dat leidt tot willekeur en mogelijk ongewenste uitkomsten. Gelet op de focus van ontwerpers op vorm en beeld die bij de klassieke laan uniform en eenduidig zijn, is dat begrijpelijk. Hoewel ik van mening ben dat het meevalt en je er ongerijmdheden altijd uit kunt halen, heb ik wel begrip voor dit standpunt. Om hieraan tegemoet te komen heb ik twee meer gestructureerde varianten ontwikkeld, in samenspraak met het Ruyteninstituut dat zich bezighoudt met het initiëren, stimuleren en begeleiden van de integrale beplantingsmethode.

Beplantingsmethode

De Integrale Beplantingsmethode Ruyten (IBR) is bedoeld om snel na de aanleg een volwaardige open duurzame bosstructuur te ontwikkelen met minimaal onderhoud. Om dat te bereiken worden grote maten bomen en struiken geplant op afstanden die overeenkomen met de doorsnede van de volgroeide boom of struiksoort. De maatvoering, groeisnelheid en vitaliteit van de boom- en struiksoorten worden gevonden door inventarisatie en door metingen van dezelfde plantensoorten die toegepast gaan worden, uit de directe omgeving van het plangebied onder vergelijkbare groeiomstandigheden. Hieruit kunnen door middel van groeicurven betrouwbare lokaal gebonden groeivoorspellingen worden gedaan. Deze groeicurven zijn te gebruiken om de groei te visualiseren en plantafstanden op basis van de volwassen afmeting te bepalen in het beplantingsplan.

Een geslaagd voorbeeld van het toepassen van deze methode is het 20 jaar geleden

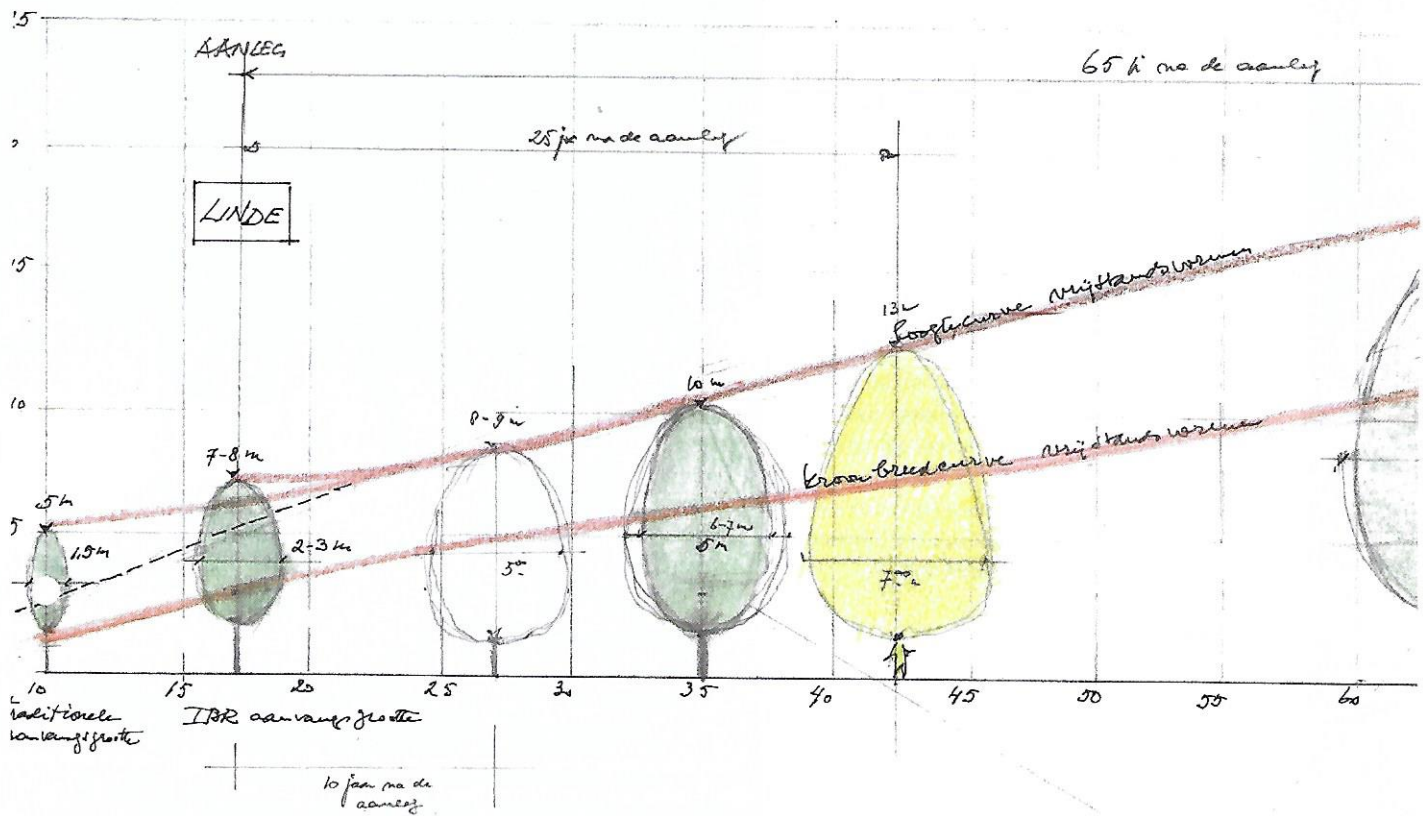

Deze laan is volgens IBR-methode aangeplant; 20 jaar na de aanleg bij een IBR-aanvangsgrootte van 8 meter hoogte en 3 meter breedte (aanplant voorjaar 1999).

Deze laan is volgens de gebruikelijke methode aangeplant; 20 jaar na de aanleg bij een hoogte van 5 meter en breedte van 1 meter (aanplant voorjaar 1999).

De grauwe abeel (*Populus x canescens* 'Witte van Haamstede') op vergelijkbare plantafstand en op dezelfde grondsoort. Foto's genomen op 1 juli 2019.

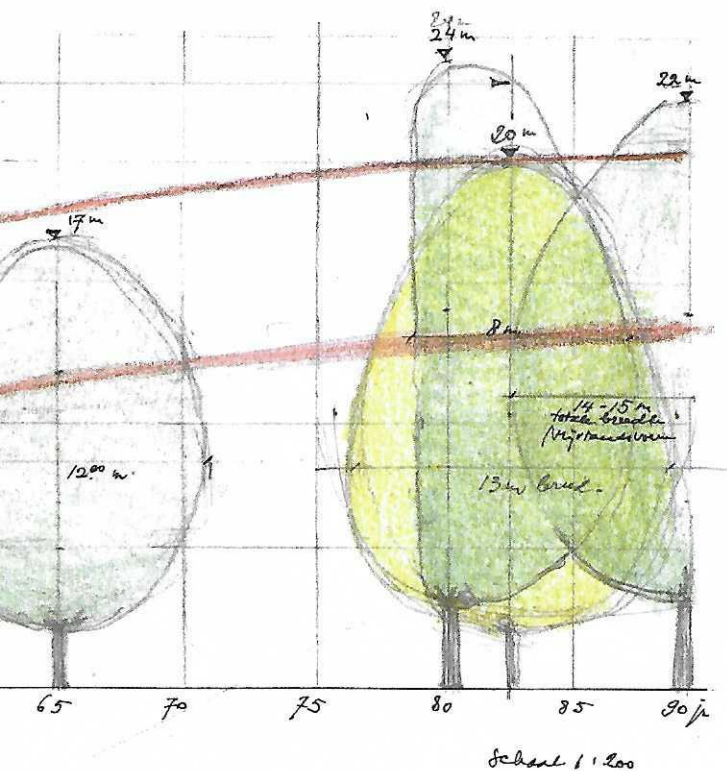

Groeicurve van linde

aangelegde Prins Bernhardbos in de gemeente Hoofddorp, waar op 10 hectare traditioneel en op 10 hectare volgens IBR is aangeplant. In dit bos is ook op basis van IBR een klasieke laan aangeplant waarvoor zwaardere bomen (8 meter hoog en 3 meter breed) gebruikt zijn. Dit heeft niet alleen als voordeel dat het laaneffect sneller bereikt wordt met een strak uniform beeld – omdat door het langere verblijf op de kwekerij intensiever geselecteerd kan worden op afwijkende exemplaren – maar ook dat de snoei uitgevoerd op de kwekerij, goedkoper is dan in de laan. Dit staat te lezen in het rapport *Op weg naar de groene verbinding, Evaluatierapport, 15 jaar vergelijkingsonderzoek beplantingsmethoden* (uitgave Ruyteninstituut, 2017). Het rapport is te downloaden via <https://im.nu/Xy42gd>

De IBR-beplantingsmethode kan ook worden toegepast op lanen. Voor de wilde laan

kan dat lastig zijn op de korte afstanden, 2 tot 3 meter, omdat de zware bomen die geplant worden elkaar dan direct al in de weg zitten. Maar voor de getemde wilde laan, met gevarieerdheid in soorten, afstanden en ontwerpen, biedt deze methode wel perspectief. Dit is onderzocht aan de hand van twee varianten: de regelmatige IBR-laan met uitsluitend variatie in soorten, en de onregelmatige IBR-laan met variatie in zowel soorten als afstanden. In beide varianten vormen de groeicurves van de gebruikte boomsoorten de basis. Omdat de curves afhankelijk zijn van groeiplaats, klimaat en dergelijke is als onderzoeksgebied gekozen voor lanen langs plattelandswegen in de Graafschap, globaal het dekzandgebied tussen Zutphen, Lochem en Vorden. De gebruikte boomsoorten zijn inlandse eik, beuk, linde en robinia. Soorten die in deze regio goed groeien en geregeld in bestaande lanen aangetroffen worden. Voor deze soorten zijn in het veld gemeten

(Achterhoek, Gelderland) B.L.A.D. 1 van 3
 Gemeente + bv. artikel

Schaal 1:200
 Inventarisatie dd 29-1-2020
 door LSA Ruyten
 B.L.A.D. 1 van 3
 5/3/2020
 aangegeven

groeicurves ontwikkeld. De curves laten vrij nauwkeurig zien hoe de bomen zich in de loop der jaren zowel in de hoogte als in de breedte ontwikkelen. Je kunt daar bij de aanleg, maar ook in het beheer rekening mee houden.

Varianten

Hieronder worden de twee genoemde varianten verder uitgewerkt.

Regelmatische IBR-laan

In deze variant zijn de boomsoorten eik, beuk, linde en robinia in een willekeurige toevallige volgorde bepaald (door te dobbelen). Omdat de groeicurves van de gekozen soorten aardig overeenkomen, is gekozen voor een vaste plantafstand. Met als uitgangspunt dat de bomen elkaar raken en de laan zich gaat sluiten als ze circa 25 jaar oud zijn. Bij toepassing van de geïntegreerde beplantingsmethode is dat circa 10 jaar na

aanleg. Want IBR gaat bij de aanleg uit van grote, circa 15 jaar oude bomen waardoor vrij snel een volwassen beeld bereikt wordt. Op basis van de groeicurves kom je dan op een plantafstand van circa 5 meter.

Onregelmatige IBR-laan

Hierin wordt hetzelfde sortiment gebruikt als in de regelmatische variant met toevoeging van de berk om de onregelmatigheid extra te benadrukken. Zowel de volgorde van de soorten als de afstanden zijn in dit voorbeeld bedacht en ontworpen. Met als doel, binnen zekere grenzen, een onregelmatige, gevarieerde laan. Er zijn drie afstanden gebruikt: 3, 5 en 7 meter. De ondergrens is 3 meter omdat bij toepassing van de IBR de bomen bij aanplant (15 jaar) ongeveer deze doorsnede hebben. En 7 meter is de bovengrens, omdat uiteindelijk een min of meer gesloten laan beoogd wordt. Bij grotere afstanden gaat het erg lang duren voor dat beeld bereikt wordt. Overigens zorgt de berk ervoor dat in de volwassen gesloten laan enkele gaten vallen omdat deze soort gemiddeld minder oud wordt dan de overige soorten.

De groeicurves laten zien dat de variatie in openheid ten gevolge van wisselende afstanden tot op circa 40-jarige leeftijd (25 jaar na aanleg) zichtbaar blijft. Daarna sluit en verdicht het kronendak zich. Op hogere leeftijd ontstaat weer meer diversiteit omdat niet alle toegepaste soorten even lang en krachtig doorgroeien. En doordat de berk bijvoorbeeld eerder het loodje legt.

Conclusie

Tussen de wilde laan enerzijds en de traditionele/klassieke laan anderzijds zit nog veel ruimte die creatief ingevuld kan worden. Met alleen variatie in soorten of in afstanden maar ook in combinatie. Toepassing van IBR geeft de ontwerper inzicht in de ontwikkeling van de laan vanaf de aanleg tot de eindfase. Dat inzicht kan bijdragen aan goed doordachte en verantwoorde keuzes ten aanzien van sortiment, plantafstanden en verbanden en komt zo ten goede aan duurzaamheid en kwaliteit van de laan. Gelet op het feit dat de aanleg van een laan een kostbare investering is die meer dan een mensenleven meegaat, is dat geen overbodige luxe.

Wie wil reageren of met de wilde of getemde laan aan de slag wil gaan, kan contact opnemen met Henk Rampen (zichtas@xs4all.nl) of Frits Ruyten (info@ruyteninstituut.nl).